

Øster Hornum - en sommerdag under besættelsen, 1940

Skrevet af en ukendt person, der kom cyklende til Øster Hornum fra Aalborg en varm sommerdag i 1940. Artiklen er for mange år siden indleveret på Lokalthistorisk Arkiv, og af sammenhængen fremgår det, at det drejer sig om Øster Hornum, selv om det ikke skrives i artiklen.

Den sidste hilsen fra civilisationen træffer jeg i en lille by et stykke fra Aalborg. Det er en stabel sandsække foran et kældervindue. Så glider cyklen ind på en tredje klasses bivej med grus, og efter et øjeblik standser forhjulet ved en korsvej.

Der slås græs med hestetrukken slåmaskine

Her findes ingen vejvisere, og jeg har intet bestemt mål. Her er et af de sjældne tilfælde, hvor man kan lade skæbnen råde. Cyklen slår et lille sving, og jeg træder pedalen rask fremefter på grusvejen. Over hovedet synger lærken, og ind imellem lyder tungsindige vibeskrig. Det er efter sagnet gammeljomfruerne, som flyver hvileløse og søgende rundt. Inde på markerne lyder slåmaskinernes sang. Det dufter sødligt af nyslået kløver, og inde på de tørre, der ligger grå og forbrændte efter maskinen, rejser de første høstakke sig.

De to gutter her er efter påklædningen at domme vist lige begyndt arbejdet i roerne

Længere fremme arbejdes der i roemarken. Nøgne, svedige rygge, sorte af solens brand og støv side om side med gammelfar, der i år må tage et tag med, fordi så mange af de unge og stærke slider ude i tørvemoserne, hvor der er flere penge at tjene. De gamle indlader sig ikke på de hygiejniske narrestreger med at smide tøjet. De kravler støt og sejt frem indhyllet i deres gamle arbejdstøj. Der er også kvinder og børn ude i roerne. Barnevognen tages med herud. Der er ikke tid til at sidde hjemme og være barnepige.

Fast i linjerne tegner det nordjyske sommerlandskab sig med hus ved hus omgivet af forblæste træer og en lille soltørret have. Bakkedragene ligger blødt i solflimmeret med kæmpehøjene som spæde knopper. Der er velsignet stille, når man kommer inde fra byens larm. Vinden synger sagte i cykelhjulenes blanke egere, ikke en bil forstyrrer idyllen, ingen larmende trafik. Vinden og fuglene er det eneste, man hører.

Øster Hornum set fra Estrupvej ca. 1930

Kilometer efter kilometer svinder bort i den smukke stilhed. Bakke op og bakke ned går det, indtil der med et nede i dalen ligger udbredt en lille by. Tørverøgen står hvidblå op i middagsheden fra skorstenene, og på den modsatte skrænt lige over for ligger kirken med sine grå kvadre, sit hvide tårn og det røde teglhængte tag. Den vogter på sine børn dernede i dalen.

Her er min by, fjernt ligger den fra verdens larm, lunt skærmet mod blæsten af bakker og plantager. Hvad den hedder, spørger jeg ikke om, det kan være ligegyldigt, det er bare en af de nordjyske landsbyer, som ligger spredt i herrederne på begge sider af fjorden.

Brugsen til venstre. Overfor mejeriet og længere henne købmandsbutikken

Varehuset i 1939. Her kunne man købe benzin, hvilket man også kunne ved brugsen og købmanden - i hvert fald før krigen

samtalen. Da jeg er kommet for at opleve den nordjyske landsby under krigens lov, spørger jeg og får beredvilligt svar: Ok, jo, såmænd. Livet går sin gang herude. Det tynder ud i varebeholdningerne her som inde i byen, og det er så svært at få noget herud til erstatning. Tidligere var det blot at ringe ind til grossisten, så kom det bestilte et par time efter med rutebil eller fragtbil. Nu kommer der kun rutebil to-tre gange om ugen, og last- og fragtbilerne lider af den almindelige benzintæring. Vil man i forbindelse med omverdenen, må man ty til cyklen og til hestekøretøjerne, men dem er der også kommet ordentlig gang i.

Brugsen i 1938. Det er uddeler Kjøbsted, der står længst til højre

Det første indtryk af byen er, at den er uddød, og at beboerne er flygtet fra den i huj og hast og har efterladt alt. Men røgen fra skorstenene røber, at byen alligevel er levende. Man hviler sig bare i middagsheden. Butiksdøren til købmanden, brugsen og slagteren står gæstfrit åben, og jeg går ind for at købe en sodavand.

Der står et par kunder herinde og hænger over disken. De er kommet kørende med hest og vogn og bugnende kurve fyldt med æg, og nu skal de have varer med hjem. Mens et par unge handelssvende ekspederer de lange, grundigt affattede lister: Tyve fluefangere, en flaske cykelolie, for 80 øre gær, fem pund stødt melis osv. osv., snakker chefen med kunderne. Hvad snakker man om? Krigen, om chancerne for en snarlig fred og i samme forbindelse om snarlig regn til de tørstende marker.

Nu føler man sig helt på hjemlig grund igen. Rygter, som for længst er aflivet i byen, dukker igen op. Man spørger mig forsigtigt om min mening om verdenssituationen og den meteorologiske misere, og snart er jeg med i

Den moderne tids komfort er dog ikke helt slået ud i landsbyen. Brugsuddeleren sidder bag skranken og slår på sin elektriske regnemaskine, der virker næsten for moderne i denne stille idyl.

Jeg går igen ud på landsbyens gader, der stadig ligger tomme. Denne stilhed gør godt i hovedet. Også øjnene hviler i roen. Her er der ingen papirstrimler på de få butiksvinduer, og der er heller ikke stablet sandsække op foran kældervinduerne. Hvem skulle vel finde på at gøre denne lille fredelige by fortræd.

En jumpe holder foran karetmager Kragbæks værksted, ca. 1920

byen, hilser og ser mit spørgende blik ned over den tomme plads.”Ja, vi må jo ikke holde fri-lufts-fester i år”, siger han, ”så pladsen får lov at ligge sådan.

Øster Hornum Skole. Førstelærer Thuesen boede i venstre halvdel af bygningen på den anden side af vejen - til højre boede andenlæreren. Køkkenhaven i forgrunden

Tyske fly om morgenen 9. april 1940 - her fotograferet ved Gravlev

ren ikke er meget oplagt til dagens gerning, beslutter man at følge kongens og statsministers opfordring, og dagen skrider frem efter det vante program, men uden at tankerne er rigtig med.

Næste dag samles en del af byen til et konfirmationsgilde, som var bestemt længe førend den foregående skæbnetunge dag, og allerede nu mærkes et omslag i byens vante liv. Det mærkes især i sangen. Man føler det ørkesløse i at snakke frem og tilbage om det, der er sket og som

Kirken oppe på bakken vil skærme den, som den har gjort det gennem århundreder. Karetmageren og smeden bor midt i byen og har værksted side om side. Her er der både liv og travlhed. Gamle vogne, som man troede for længst var udtjente, er kommet frem fra deres ubemærkethed i vognskuret. Nu skal de gøres i stand, de er med et blevet nyttige igen som for tyve år siden.

Lidt længere oppe i byen ligger festpladsen. Den ser så øde og tom ud. Bænkene, der står op mod bakkeskrænten, har ikke været rørt længe. En enlig beboer, som har ærinde i

Byens førstelærer, en ung, sportstrænet mand med moderne ideer om tingene, kommer med en kurv asparges, som han har været omme og stikke i sin have. Med ham foretager jeg en vandring gennem byen. Læreren fortæller om, hvordan den ny barske tid kom til landsbyen. Det skete som i den store by, hvor jeg kom fra, en tidlig morgenstund med brummen fra luften.

Da børnene en time efter kom i skole, vidste man endnu intet, men børnene spurgte forskrækket, hvad der vel kunne være på færde. Læreren vidste ikke andet at svare, end hvad det end var, var det noget meget alvorligt. En stafet blev sendt op på centralen, hvor man plejer at vide besked om verdensbegivenhederne, men stafetten vendte tilbage med uforrettet sag. Alvoren havde grebet alle. Voksne og børn. Det har allerede givet sig udslag i, at man som morgensang spontant valgte ”Kongernes Konge”. Så endelig udløstes spændingen. Lærerkonen kommer løbende ind i klassen og fortæller om den proklamation, som Kongen og Stauning har udsendt. Læreren træffer hurtigt sin beslutning. Der har lydt en opfordring til enhver om at passe sin dont, og skønt børnene helst vil hjem, og skønt læreren

Der spilles krocket ved smedjen

Når der skete noget i forsamlingshuset, kunne der hurtigt brygges kaffe på det store komfur, der stadig stod i 1976, hvor det er Martha Simonsen, der svinger kedlen

En kaffetår i haven kunne man jo altid få - her skænker fru Øland for sin mor

ikke lader sig ændre. Og så synger man. Det er, som om alle vore dejlige sange med et har fået et nyt indhold og en ny betydning, og med denne aften er landsbyen også umærkeligt gledet ind under krigens lov.

Det mærkes på mangfoldige måder. Ikke larmende og nervøst som inde i byen. Men lidt af nervøsiteten mærker man dog. Den kom i form af et endeløst tog af biler med og uden nummerplader, som kom glidende læsset med folk, sengetøj og husgeråd. Det var mennesker inde fra byen, som ikke længere kunne udholde det nervepres, den natlige angst udsatte dem for, men nu søgte ud i stilheden og freden herude, borte fra de larmende hovedveje. Oppe i kirketårnet, skærmet af metertykke mure, har læreren og hans kone gennem glughullerne fulgt det både rædselsvækkende og storslåede skuespil på himlen mod vest.

Men dagene, som kom efter, blev roligere, og man indstillede sig til det ny. De store kaffegilder rundt i hjemmene med femten slags kager faldt bort. Ønskede man at tale med hinanden, mødtes man et par familier til en beskeden kop aftenkaffe.

Ballerne i forsamlingshuset havde heller ikke længere nogen rigtig interesse. I tiden, der er gået siden, har der kun været danset en gang i ungdomsforeningen, og da begyndte man allerede klokken 14. Det blev ikke nogen succes, og så holdt man op.

De store sportsstævner skrumpede ind til næsten intet, men man dyrkede i stedet stilfærdigt fodbold, håndbold og krocket oppe på den ny smukke sportsplads.

Enhver passer sin dont som før. Det har måske knebet lidt med at få de penge ind i sognets kasse, som skulle til, fordi de statstilskud, man skulle have, kom så tvært, men det har aldrig været værre, end at sognerådskassereren af sin egen pung har kunnet klare dagen og vejen for alle, som skal have af den rummelige kasse.

Der blev også spillet "rigtige" fodboldkampe i Øster Hornum, her ved indvielsen af stadion 11. august 1940

En flok børn har fået spændt hunden foran deres vogn, men hunden har vist ikke helt fattet, hvad legen går ud på

Dagen skrider i landsbyen. Det er ikke længere så hedt. Ude fra markerne kommer den første drift kvæg hjem til aftenmalkningen. Ude fra moserne kommer sorte mænd på cykler efter en streng dag i den klæge tørvejord. Røgen stiger atter hvidblå op fra skorstenene. Der rettes an til aftensmaden, og komfuret, der de fleste steder var afløst af primussen, er atter kommet til ære og værdighed.

Som skyggerne bliver længere, kommer der liv udenfor husene. Husfaderen og børnene kommer ud og sætter sig på trappestenen. Det har været rutebildag, derfor har man også fået avisen inde fra byen, og nu skal den studeres grundigt i ro og mag ovenpå dagens slid. Der høres hundeglam og skingre stemmer fra legende børn.

Rundt om på gårdene begyndte rundsavene deres hvæsen. Der skal skæres brænde til vinterens kakkelovne. Men da solen er sunket i vest, falder der atter ro over landsbyen. En lang og travl dag er til ende. Avisen er læst, man har hørt det sidste nyt gennem radioen og drøftet begivenhederne med hinanden. Men en ny travl dag venter. Derfor går landsbyen tidligt i seng. Tusmørket sænker sig, da jeg begiver mig hjem til den store by.

Alle foto er fra Lokalthistorisk Arkivs samling - billedtekst Niels Nørgaard Nielsen